

РОЗДІЛ 3

ЦИВІЛЬНЕ ПРАВО І ЦИВІЛЬНИЙ ПРОЦЕС; СІМЕЙНЕ ПРАВО; МІЖНАРОДНЕ ПРИВАТНЕ ПРАВО

УДК 347.9

DOI <https://doi.org/10.32782/2524-0374/2023-9/11>

АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ ВИЗНАННЯ СПАДЩИНИ ВІДУМЕРЛОЮ ЗА ЗАКОНОДАВСТВОМ УКРАЇНИ

CURRENT ISSUES OF RECOGNITION OF INHERITANCE AS DECEASED UNDER THE LEGISLATION OF UKRAINE

Баб'юк М.П., к.ю.н.,

директор, викладач юридичних дисциплін
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

Руденко О.А., к.ю.н.,

викладач юридичних дисциплін
Галицький фаховий коледж імені В'ячеслава Чорновола

Статтю присвячено дослідженню цивільно-правового і процесуально-правового аспектів визнання спадщини відумерлою. Зроблено висновок про те, що спадщину може бути визнано відумерлою у випадку виконання однієї із таких умов: 1) якщо відсутні спадкоємці за законом і заповітом або 2) якщо спадкоємці за заповітом чи законом є, але вони відмовилися від прийняття спадщини та (або) не прийняли її та (або) усунені від права на спадкування. Обґрунтовано, що позбавлення заповідачем спадкоємців за законом права на спадкування має бути на законодавчому рівні визначено як одну з обставин, встановлення якої є необхідним для визнання спадщини відумерлою.

Під спадщиною, визнаною відумерлою, запропоновано розуміти рухоме і нерухоме майно, що залишилося після смерті власника неуспадкованим у зв'язку з відсутністю спадкоємців за законом і заповітом чи неприйняттям спадщини, відмовою від її прийняття, усуненням від права на спадкування та, позбавленням заповідачем права на спадкування, та щодо якого судом ухвалено рішення про перехід права власності на нього до територіальної громади. Зазначено, що у власність територіальної громади може переходити майно, яке входить до складу спадщини, визнаної судом відумерлою, а не спадщина, визнана судом відумерлою.

Аргументовано, що підсудність цивільних справ про визнання спадщини відумерлою слід визначати за місцезнаходженням нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна – за місцезнаходженням основної частини рухомого майна. Обґрунтовано, що до заяви про визнання спадщини відумерлою слід подавати докази про позбавлення заповідачем спадкоємця права на спадкування, якщо в цьому є необхідність. Вказано на необґрунтованість висловлених у літературі тверджень про те, що постановленням судом ухвали про відмову у прийнятті заяви про визнання спадщини відумерлою тягне за собою неможливість повторного звернення до суду із такою заявою.

Зроблено висновок про те, що із врахуванням положень цивільного законодавства до участі у справі в якості заінтересованих осіб слід залучати органи місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходженням основної частини рухомого майна. Запропоновано шляхи удосконалення цивільного і цивільного процесуального законодавства у сфері правового регулювання визнання спадщини відумерлою.

Ключові слова: спадкування, спадщина, відумерлість, територіальна громада, цивільне судочинство.

The article is devoted to the study of the civil-legal and procedural-legal aspects of recognizing the inheritance as deceased. It was concluded that the inheritance can be recognized as dead if one of the following conditions is met: 1) if there are no heirs under the law and testament or 2) if there are heirs under the will or law, but they refused to accept the inheritance and (or) did not accept it and (or) removed from the right to inheritance. It is substantiated that the testator's deprivation of the right to inherit by law should be defined at the legislative level as one of the circumstances, the establishment of which is necessary to recognize the inheritance as dead.

Inheritance recognized as deceased is proposed to be understood as movable and immovable property that remained after the death of the owner uninherited due to the absence of heirs under the law and will or rejection of the inheritance, refusal to accept it, removal from the right to inherit and, deprivation of the right to inheritance, and in respect of which the court passed a decision on the transfer of the right of ownership to the territorial community. It is noted that property that is part of the inheritance recognized by the court as dead, and not the inheritance recognized by the court as dead, can become the property of the

territorial community. Inheritance recognized as deceased is proposed to be understood as movable and immovable property that remained after the death of the owner uninherited due to the absence of heirs under the law and will or rejection of the inheritance, refusal to accept it, removal from the right to inherit and, deprivation of the right to inheritance, and in respect of which the court passed a decision on the transfer of the right of ownership to the territorial community. It is noted that property that is part of the inheritance recognized by the court as dead, and not the inheritance recognized by the court as dead, can become the property of the territorial community.

It is argued that the jurisdiction of civil cases on the recognition of inheritance as dead should be determined by the location of immovable property or its main part, and in the absence of immovable property – by the location of the main part of movable property. It is substantiated that the application to declare the inheritance dead should be accompanied by evidence that the testator has deprived the heir of the right to inherit, if there is a need for this. It is pointed out the groundlessness of the assertions expressed in the literature that the court's ruling on the refusal to accept the application to recognize the inheritance as dead entails the impossibility of re-applying to the court with such an application.

It was concluded that, taking into account the provisions of civil legislation, local self-government bodies should be involved in the case as interested parties based on the location of immovable property, and in the absence of immovable property – the location of the main part of movable property. Ways to improve civil and civil procedural legislation in the field of legal regulation of recognition of deceased inheritance are proposed.

Key words: inheritance, inheritance, death, territorial community, civil justice.

Вступ. Частина 1 ст. 41 Конституції України передбачає право кожного володіти, користуватися і розпоряджатися своєю власністю [1]. Слід сказати, що власник має право залишити особисте розпорядження щодо свого майна на випадок смерті шляхом вчинення заповіту, у якому може як позбавити права на спадкування будь-якого зі своїх спадкоємців, так і визначити спадкоємцями осіб, які не є ними відповідно до закону. Утім, за життя фізична особа не завжди реалізує право на заповіт, а спадкоємці за законом можуть бути відсутні, відмовитися від прийняття спадщини чи не прийняти її. Окрім цього, чинним законодавством України передбачено порядок усунення від права на спадкування (ст. 1224 Цивільного кодексу України (далі – ЦК України)) [2]. У перерахованих випадках після смерті фізичної особи належне їй майно залишається неуспадкованим, тобто таким, що не має власника, а тому з метою зняття з нього безхазяйності та повернення до цивільного обороту чинним законодавством України передбачено порядок визнання спадщини відумерлою із переходом права власності на майно, що входить до її складу, у комунальну власність.

Окремих аспектів визнання спадщини відумерлою у своїх працях торкалися А. О. Акімова [3], С. С. Бичкова [4; 5], Н. Бондаренко-Зелінська, М. Бориславська та О. Трач [6; 7], Т. Волинець [8], К. П. Гуменюк [9], О. Є. Кухарев [10; 11], О. І. Нелін [12], А. С. Новосад [13], В. І. Полянська [14] та ін. Указані науковці досліджували питання вивчали в контексті аналізу підстав для визнання спадщини відумерлою, характеристики цього інституту або ж процесуальних особливостей розгляду зазначеної категорії справ. Утім, праці, присвячені комплексному дослідженню як цивільно-правового, так і процесуально-правового аспектів визнання спадщини відумерлою відсутні, що свідчить про актуальність наукових розвідок у цій сфері. Окрім цього, норми як цивільного, так і цивільного процесуального законодавства, що регулюють підстави і порядок визнання спадщини відумерлою, не є досконалими, а тому існує необхідність у науковому аналізі їх положень і виробленні рекомендацій щодо вдосконалення правового регулювання. З огляду на це, метою статті є дослідження цивільно-правового і процесуально-правового аспектів визнання спадщини відумерлою та визначення шляхів удосконалення законодавчого регулювання у цій сфері.

Виклад основного матеріалу. Підстави для визнання спадщини відумерлою визначено у ч. 1 ст. 1277 ЦК України, відповідно до якої у разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом, усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходженням основної частини рухомого майна зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою [2]. І. В. Болокан зазначила, що для визнання спадщини відумерлою має існувати хоча б одна із підстав, передбачених у ч. 1 ст. 1277 ЦК України [15, с. 131]. Водночас, А. С. Новосад та А. І. Мамот до підстав для визнання спадщини відумерлою віднесли такі: відсутність спадкоємців за законом і заповітом, усунення спадкоємців від права на спадкування, неприйняття спадкоємцями спадщини, відмова спадкоємців від прийняття спадщини. На думку науковців, «на практиці дані підстави можуть бути наявні й одночасно, хоча вони є альтернативними» [13, с. 32]. Схожу точку зору висловила С. С. Бичкова [4, с. 51]. О. Є. Кухарев виділив такі ж підстави для визнання спадщини відумерлою, але при цьому зазначив, що «для переходу права власності на спадкове майно до територіальної громади необхідною є саме сукупність наведених вище підстав, що утворює юридичний склад [11, с. 33]. Із такими позиціями повністю погодитися не можна, оскільки зі змісту ч. 1 ст. 1277 ЦК України

виликає, що спадщину може бути визнано відумерлою у випадку виконання однієї із таких умов: 1) якщо відсутні спадкоємці за законом і заповітом або 2) якщо спадкоємці за заповітом чи законом є, але вони відмовилися від прийняття спадщини та (або) не прийняли її та (або) усунені від права на спадкування.

Окремо слід зупинитися на тому, що згідно з ч. 2 ст. 1235 ЦК України заповідач має право позбавити права на спадкування будь-кого з числа спадкоємців за законом, окрім тих, які мають право на обов'язкову частку у спадщині [2]. Слід сказати, що здійснення заповідачем цього права призведе до того, що спадкоємці за законом не зможуть реалізувати свої спадкові права ні в нотаріальній конторі, ні в судовому порядку. Разом із тим, ч. 1 ст. 1277 ЦК України такої підстави визнання спадщини відумерлою не містить. Думается, позбавлення заповідачем спадкоємців за законом права на спадкування має бути на законодавчому рівні визначено як одну з обставин, встановлення якої є необхідним для визнання спадщини відумерлою. З огляду на це, до ч. 1 ст. 1277 ЦК України необхідно внести зміни, доповнивши наведений у ній перелік умов визнання спадщини відумерлою такою як позбавлення заповідачем спадкоємця права на спадкування.

Відповідно до ч. 2 ст. 1277 ЦК України спадщина може бути визнана відумерлою за умови, якщо спливав один рік з часу відкриття спадщини [2]. Слід погодитися з висловленою у літературі думкою про те, що «цей законодавчий припис є додатковою гарантією захисту прав спадкоємців, які в передбачених законом випадках можуть набути право на спадщину після спливу встановленого законом строку для прийняття спадщини (статті 1270, 1272 ЦК України)» [16, с. 242]. Водночас у літературі зауважено, що відсутність граничного строку виконання органом місцевого самоврядування свого обов'язку щодо звернення до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою фактично зводить нанівець це нормативне положення [5, с. 114; 14, с. 111]. У зв'язку з цим науковцями запропоновано передбачити у законодавстві, що заяву про визнання спадщини відумерлою може бути подано не пізніше, ніж через три роки від дня, коли суб'єкти звернення довідалися або могли довідатися про наявність спадщини, що може бути визнана відумерлою [5, с. 115] або протягом місяця з дня спливу одного року після відкриття спадщини з притягненням до адміністративної відповідальності у разі невиконання цього обов'язку [14, с. 111]. Видается, внесення до закону таких доповнень не вирішить проблеми бездіяльності органів місцевого самоврядування у зверненні до суду, оскільки причиною відсутності активних дій з їх боку, як правило, є незацікавленість у набутті майна у комунальну власність. Думается, дієвим механізмом усунення безхазяйності неуспадкованого майна є наділення правом звертатися із заявами про визнання спадщини відумерлою кредиторів спадкодавця та власників або користувачів суміжних ділянок сільськогосподарського призначення, оскільки перші зацікавлені у задоволенні своїх вимог, а другі – у збереженні якості та родючості земель.

Слід сказати, що на законодавчому рівні визначення поняття «відумерлість спадщини» відсутнє. У науковій літературі поряд із ним використовуються також такі як «відумерла спадщина», «відумерле майно», але єдиного підходу щодо їх розуміння немає.

Так, на думку Ю. О. Заїки, відумерла спадщина – це специфічна підстава набуття майна померлого особливим суб'єктом – територіальною громадою, яка не має права відмовитися від спадщини за жодних обставин [17, с. 137]. Подібне визначення запропонувала Т. Волинець, яка зазначила, що відумерлість спадщини є різновидом набуття права власності, процесом, метою якого є перехід майна, щодо якого існує відумерлий суб'єктний зв'язок власності, до територіальної громади [8, с. 375]. Думается, із такими підходами погодитися не можна,

оскільки підставою для набуття майна померлого територіальною громадою у комунальну власність є не сама спадщина, а визнання її відумерлою. Окрім цього, правом на відмову від прийняття спадщини законодавець наділив тільки спадкоємців померлого, до яких територіальна громада не належить.

Н. Б. Солтис розглядає таке поняття як відумерлість майна та визначає його так: «система дій (процедура) з виникнення права власності у територіальній громаді щодо майна, стосовно якого не виявлені спадкоємці як за заповітом, так і за законом, або у разі усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, а також відмови від її прийняття» [18, с. 254]. Уявляється, такий підхід не заслуговує на увагу, оскільки така ознака як відумерлість характеризує саме майно, а тому не може визначитися як порядок його набуття. Окрім цього, слід підтримати думку С. С. Бичкової, яка вказала, що використання терміну «відумерле майно» суперечить правилам законодавчої техніки і є неправильним, оскільки майно не може стати відумерлим [5, с. 115–116].

Найбільш вдалим, видається, є підхід, згідно з яким «відумерла спадщина (лат. *bona vacantia*) — це визнане відумерлим на підставі акта суду майно, що залишилося після смерті особи, на яке ніхто не заявляє або не має правових підстав заявити вимоги щодо його спадкування ні за заповітом, ні за законом» [7, с. 73]. Разом із тим, відумерлою спадщина визнається виключно на підставі рішення суду, у той час як до актів суду прийнято відносити не лише акти, прийняті судом в результаті здійснення судочинства, але й акти, спрямовані на однакове застосування норм права, а також всі інші офіційні документи, що виходять від суду як органу державної влади, наприклад, роз'яснення, узагальнення, листи, запити тощо [19, с. 326]. Враховуючи викладене, визнана відумерлою спадщина — це рухоме і нерухоме майно, що залишилося після смерті власника неуспадкованим у зв'язку з відсутністю спадкоємців за законом і заповітом чи неприйняттям спадщини, відмовою від її прийняття, усуненням від права на спадкування та, позбавленням заповідачем права на спадкування, та щодо якого судом ухвалено рішення про перехід права власності на нього до територіальної громади.

Зі змісту ч. 1 ст. 1277 ЦК України випливає, що із заявою про визнання спадщини відумерлою до суду зобов'язаний звернутися орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна або за місцезнаходженням основної частини рухомого майна у випадку, якщо нерухоме майно до складу спадщини не входить. Слід погодитися із висловленою у літературі думкою про те, що в інтересах держави в особі органу місцевого самоврядування із заявою про визнання спадщини відумерлою може звернутися прокурор [11, с. 34], оскільки відповідно до ст. 56 ЦПК України [20], ст. 23 Закону України «Про прокуратуру» від 14.10.2014 № 1697-VII [21] він має повноваження із представництва інтересів держави локального рівня у випадку, коли орган місцевого самоврядування протягом тривалого часу з моменту спливу одного року з дня відкриття спадщини не звернувся до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою. Окрім органу місцевого самоврядування, заява про визнання спадщини відумерлою може бути подана також власниками або користувачами суміжних земельних ділянок у разі, якщо до складу спадщини входять земельні ділянки сільськогосподарського призначення. Заслуговує на увагу висловлена у літературі думка про те, що їх віднесення до кола заявників у досліджуваній категорії справ «повинно активізувати процес переведення нерухомого майна, що залишилося неуспадкованим, у комунальну власність, а й призупинити процес збільшення площі так званих «нічийних» земель» [7, с. 83]. Правом звертатися до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою наділені також кредитори спадкодавця, вимоги яких зобов'язана

буде задовольнити територіальна громада, що стане власником майна, яке входить до складу спадщини, що визнана відумерлою відповідно до ч. 4 ст. 1277 ЦК України.

Частиною 3 ст. 1277 ЦК України передбачено, що спадщина, визнана судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна — місцезнаходженням основної частини рухомого майна. Видається, це законодавче положення потребує уточнення, оскільки спадщина може переходити у власність тільки спадкоємців, до яких територіальна громада не відноситься. З огляду на це, до ч. 3 ст. 1277 ЦК України слід внести зміни та зазначити, що у власність територіальної громади переходить майно, яке входить до складу спадщини, визнаної судом відумерлою. У ч. 1 ст. 1277 ЦК України передбачено, що рухоме майно, яке знаходиться на об'єкті нерухомого майна на момент відкриття спадщини та входить до складу спадщини, переходить у власність територіальної громади, якій передано нерухоме майно.

Слід сказати, що справи про визнання спадщини відумерлою розглядаються місцевими загальними судами у порядку окремого провадження за правилами цивільного судочинства відповідно до глави 9 розділу VI Цивільного процесуального кодексу України (далі — ЦПК України) [20]. Підсудність цієї категорії справ встановлена у ст. 334 ЦПК України, згідно з якою заява про визнання спадщини відумерлою подається до суду за місцем відкриття спадщини або за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини [20]. Видається, такі правила визначення підсудності досліджуваної категорії справ не узгоджуються з положеннями цивільного законодавства України з огляду на таке.

Так, нині у зв'язку з набранням чинності Законом України від 23.02.2023 № 2923-IX місцем відкриття спадщини місце подання першої заяви, що свідчить про волевиявлення щодо спадкового майна, спадкоємців, виконавців заповіту, осіб, заінтересованих в охороні такого майна, або вимоги кредиторів [22]. З огляду на це, неможливо визначити підсудність справи відповідно до ст. 334 ЦПК України у випадку відсутності у складі спадщини нерухомого майна і заяв, що свідчать про волевиявлення щодо спадкового майна. Враховуючи викладене, а також те, що нерухоме майно, що входить до складу визнаної відумерлою спадщини, передається у власність територіальної громади за його місцезнаходженням, а в разі відсутності нерухомого майна — за місцезнаходженням основної частини рухомого майна, підсудність досліджуваної категорії справ доцільно визначити за місцезнаходженням нерухомого майна або основної його частини, а за відсутності нерухомого майна — за місцезнаходженням основної частини рухомого майна.

Вимоги до змісту заяви про визнання спадщини відумерлою визначено у ст. 335 ЦПК України, згідно з якою у ній мають бути зазначені відомості про час і місце відкриття спадщини, про майно, що становить спадщину, а також докази, які свідчать про належність цього майна спадкодавцю, про відсутність спадкоємців за заповітом і за законом, або про усунення їх від права на спадкування, або про неприйняття ними спадщини, або про відмову від її прийняття [20]. Зі змісту ст. 335 ЦПК України вбачається, що спадщина може бути визнана відумерлою за наявності спадкоємців у разі виконання однієї із таких альтернатив: усунення їх від права на спадкування або неприйняття ними спадщини або відмова від її прийняття. Утім, на практиці, наприклад, один із спадкоємців може відмовитися від прийняття спадщини, інший — не прийняти її, а третій — бути усунути від права на спадкування, що безумовно має знайти своє відображення як у ст. 335 ЦПК України, так і у ст. 338 ЦПК України, що визначає встановлення яких обставин є необхідним для визнання спадщини відумерлою і передачі майна, що входить до її складу, у власність територіальної громади.

Окрім цього, у ст. ст. 335 і 338 ЦПК України слід передбачити необхідність подання заявником доказів про позбавлення заповідачем спадкоємця права на спадкування, якщо в цьому є необхідність, що було обґрунтовано вище.

Окремо слід зупинитися на тому, що звернення до суду із заявою про визнання спадщини відумерлою до закінчення одного року з часу відкриття спадщини є підставою для відмови у прийнятті заяви відповідно до ст. 336 ЦПК України [20]. З цього приводу у літературі зазначено, що відмова у прийнятті заяви про визнання спадщини відумерлою перешкоджатиме повторному зверненню до суду з тотожними вимогами, а тому запропоновано замість неї передбачити такий процесуальний наслідок як повернення заяви [6, с. 24]. Із такою думкою погодитися не можна, оскільки процесуальним законом не встановлено такого наслідку відмови у прийнятті заяви про визнання спадщини відумерлою як неможливість повторного звернення до суду із нею, а отожнювати відмову у відкритті позовного провадження з відмовою у прийнятті заяви в окремому провадженні не можна.

Згідно з ч. 1 ст. 337 ЦПК України справа про визнання спадщини відумерлою розглядається судом з обов'язковою участю заявника та з обов'язковим повідомленням усіх заінтересованих осіб, якими можуть бути співвласники спадкового майна, нотаріуси, відділи реєстрації актів цивільного стану та ін. Частиною 2 ст. 337 ЦПК України передбачено необхідність залучення до участі у справі в якості заінтересованих осіб у справі органів місцевого самоврядування за місцем відкриття спадщини та (або) за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини. Слід сказати, що залучення органів місцевого самоврядування до участі є необхідним у випадках, коли із заявою про визнання спадщини відумерлою звернулися кредитори спадкодавця або власники суміжних земельних ділянок сільськогосподарського призначення. Утім, враховуючи ту обставину, що за нині чинним законодавством спадщина, визнана судом відумерлою, не передається у власність територіальної громади за місцем відкриття спадщини, у ч. 2 ст. 337 ЦПК України слід передбачити, що до участі у справі слід залучати органи місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходженням основної частини рухомого майна.

Висновки. Отже, відумерлою може бути визнано спадщину, що залишилася неуспадковою у зв'язку з тим, що спадкоємці відсутні, відмовилися від прийняття спадщини, не прийняли спадщину, усунені від права на спадкування чи позбавлені заповідачем права на спадкування. Спадщина може бути визнана відумерлою з передачею права власності на нерухоме і рухоме майно, що входить до її складу, у комунальну власність, виключно у судовому порядку.

З метою удосконалення законодавства у сфері правового регулювання визнання спадщини відумерлою до ЦК України і ЦПК України слід внести такі зміни і доповнення:

– частину 1 ст. 1277 ЦК України викласти в такій редакції: «У разі відсутності спадкоємців за заповітом і за законом або усунення їх від права на спадкування, неприйняття ними спадщини, відмови від її прийняття, а також позбавлення заповідачем спадкоємців права на спадкування орган місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходженням основної частини рухомого майна зобов'язаний подати до суду заяву про визнання спадщини відумерлою.»;

– частину 3 ст. 1277 ЦК України викласти в такій редакції: «Нерухоме майно, що входить до складу спадщини, визнаної судом відумерлою, переходить у власність територіальної громади за його місцезнаходженням, а за відсутності нерухомого майна – місцезнаходженням основної частини рухомого майна.»;

– частину 1 ст. 334 ЦПК України викласти в такій редакції: «Заява про визнання спадщини відумерлою у випадках, встановлених Цивільним кодексом України, подається до суду за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини, а за відсутності нерухомого майна – до суду за місцезнаходженням основної частини рухомого майна.»;

– частину 1 ст. 335 ЦПК України викласти в такій редакції: «У заяві про визнання спадщини відумерлою мають бути зазначені відомості про час і місце відкриття спадщини, про майно, що становить спадщину, а також докази, які свідчать про належність цього майна спадкодавцю, про відсутність спадкоємців за заповітом і за законом або про усунення їх від права на спадкування, про неприйняття ними спадщини, про відмову від її прийняття, позбавлення заповідачем спадкоємців права на спадкування.»;

– частину 2 ст. 337 ЦПК України викласти в такій редакції: «Справа про визнання спадщини відумерлою розглядається судом з обов'язковим залученням до участі у справі органів місцевого самоврядування за місцезнаходженням нерухомого майна, що входить до складу спадщини, а за відсутності нерухомого майна – за місцезнаходженням основної частини рухомого майна.»;

– частину 1 ст. 338 ЦПК України викласти в такій редакції: «Суд, встановивши, що спадкоємці за заповітом і за законом відсутні або спадкоємці усунені від права на спадкування, не прийняли спадщину, відмовилися від її прийняття, позбавлені заповідачем права на спадкування ухвалює рішення про визнання спадщини відумерлою та про передачу її територіальній громаді відповідно до закону.».

Думається, внесення таких змін і доповнень до ЦК України та ЦПК України сприятиме усуненню беззахайності неуспадкованого майна і повернення його до цивільного обороту.

ЛІТЕРАТУРА

1. Конституція України: Закон України від 28.06.1996 № 254к/96-ВР. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254%D0%BA/96-%D0%B2%D1%80> (дата звернення: 25.08.2023)
2. Цивільний кодекс України: Закон України від 16.01.2003 № 435-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/435-15#Text> (дата звернення: 25.08.2023)
3. Акімова А.О. Процесуальні особливості розгляду судом справ про визнання спадщини відумерлою. *Правове життя сучасної України* : матеріали Міжнар. наук. конф. проф.-викл. та аспірант. складу / відп. за вип. В. М. Дрьомін ; НУ ОЮА, Півд. регіон. центр НАПрН України. Одеса : Фенікс, 2014. Т. 1. С. 401–403.
4. Бичкова С.С. Процесуальний порядок визнання спадщини відумерлою. *Приватне право і підприємництво*. 2015. Вип. 14. С. 51–55. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Prip_2015_14_14
5. Бичкова С.С. Визнання спадщини відумерлою: новелізація інституту за останні 15 років. *Право України*. 2019. № 2. С. 107–118.
6. Бондаренко-Зелінська Н., Бориславська М., Трач О. Процесуальні аспекти визнання спадщини відумерлою. *Університетські наукові записки*. 2022. № 3(87). С. 14–34.
7. Бондаренко-Зелінська Н., Бориславська М., Трач О. Суб'єкти права на звернення до суду у справах про визнання спадщини відумерлою. *Університетські наукові записки*. 2021. № 2(80). С. 70–94.
8. Волинець Т. Відумерла спадщина як підстава виникнення права комунальної власності. *Вісник Національного університету "Львівська політехніка". Серія : Юридичні науки*. 2017. № 861. С. 374–379.
9. Гуменюк К.П. Характеристика інституту відумерлості майна. *Форум права*. 2017. № 5. С. 106–111. URL: <https://forumprava.pp.ua/files/106-111-2017-5-----16-.pdf>

10. Кухарев О.Є. Визнання спадщини відумерлою: окремі питання правозастосування. *Часопис цивільного і кримінального судочинства*. 2013. № 4. С. 119–128. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Chcks_2013_4_11
11. Кухарев О.Є. Процесуальні аспекти визнання спадщини відумерлою. *Цивілістична процесуальна думка*. 2016. № 3. С. 33–37. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/tsprv_2016_3_9
12. Нелін О.І. Становлення та розвиток правової доктрини відумерлості (виморочності) спадкового майна в Україні. *Юридична Україна*. 2020. № 8. С. 6–11. URL: <http://yu.yurincom.com/wp-content/uploads/2021/03/pdf-39.pdf>
13. Новосад А.С., Момот А.І. Особливості розгляду справ про визнання спадщини відумерлою. *Правові новели*. 2018. № 6. С. 30–34.
14. Полянська В.І., Орешкова А.Ф. Актуальні питання визнання земельної ділянки відумерлою спадщиною. *Юридичний науковий електронний журнал*. 2015. № 3. С. 109–111. URL: http://sej.org.ua/3_2015/31.pdf
15. Болокан І.В. Правове регулювання особливостей розгляду судами справ про визнання спадщини відумерлою. *Вісник Запорізького національного університету. Юридичні науки*. 2010. № 2. С. 130–135.
16. Окреме провадження : монографія / В. В. Комаров, Г. О. Світлична, І. В. Удальцова ; за ред. В. В. Комарова. Х. : Право, 2011. 312 с.
17. Заїка Ю.О. Спадкове право в Україні: становлення і розвиток : монографія / Ю. О. Заїка. 2-ге вид. К. : КНТ, 2007. 288 с.
18. Солтис Н. Б. Набуття територіальною громадою права власності на житло, визнане відумерлим. *Актуальні питання правового регулювання участі суб'єктів публічного права в приватних відносинах* : зб. наук. пр./НАПрН України, НДІ приват. права і підприємництва ; за ред. О. Д. Крупчана, О. О. Первомайського. К. : Редакція журн. "Право України", 2013. С. 235–254. URL: https://pravoua.com.ua/en/store/cdownload/academy/academ_9/
19. Андронов І.В. Судове рішення як акт правосуддя у цивільному процесі. *Наукові праці Національного університету «Одеська юридична академія»*. 2015. Т. 16. С. 322–334. URL: <http://dspace.onua.edu.ua/bitstream/handle/11300/6556/Andronov%20nauk%20pra%2016.pdf>
20. Цивільний процесуальний кодекс: Закон України від 18.03.2004 № 1618-IV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1618-15> (дата звернення: 25.08.2023).
21. Про прокуратуру: Закон України від 14.10.2014 № 1697-VII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text> (дата звернення: 25.08.2023)
22. Про компенсацію за пошкодження та знищення окремих категорій об'єктів нерухомого майна внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України, та Державний реєстр майна, пошкодженого та знищеного внаслідок бойових дій, терористичних актів, диверсій, спричинених збройною агресією Російської Федерації проти України: Закон України від 23.02.2023 № 2923-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2923-IX#Text> (дата звернення: 25.08.2023)